

شایستگی‌های انسان از منظر قرآن

نگارش:
محمد باقر ساعی‌ور

سازمان شاهنشاهی کتبخانی
جمهوری اسلامی ایران

- سرشناسه : ساعی ور، محمدباقر، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور : شایستگی های انسان از منظر قرآن/نگارش محمدباقر ساعی ور؛
تألیف و تنظیم سیدشهرام صدرالادبایی.
مشخصات نشر : تهران: انتشارات ادباء، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری : ۱۹۰ صفحه؛ ۱۶×۲۱×۵ سانتیمتر.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۶۴-۵۵-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۵۷ - ۲۶۹؛ همچنین به صورت ویرنویس.
موضوع : انسان (اسلام) -- جنبه های قرآنی
Theological anthropology -- Islam -- Qur'anic teaching
اخلاق اسلامی -- جنبه های قرآنی
Islamic ethics -- Qur'anic teaching
شناسه افزوده : صدرالادبایی، شهرام، ۱۳۵۶ -
رده بندی کنگره : ۱۴۰۳ س ۲ الف / BP۱۰۴
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی : ۹۶۰۸۷۵۱

انتشارات ادب

قم / خ ایت ا... مرعشی نجفی / پاساژ قدس / طبقه بالا

پلاک ۱۸۸ / نشر ادباء / صدرالادبانی

odaba_publication1388@yahoo.com

تلفن: ۳۷۷۴۴۶۸۴ - ۳۷۷۴۲۰۲۹ فاکس: ۳۷۷۴۰۴۸۰

شایستگی های انسان از منظر قرآن

ناشر: ادباء

مؤلف: محمدباقر ساعی و

تهیه و تنظیم: شهیارم صدرالادبانی

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

سال چاپ: ۱۴۰۳ هـ ش

چاپ: امیر

صحافی: حیدری

لیتوگرافی: اهل بیت

قطع و تعداد صفحات: رقعی / ۲۶۹ صفحه

شابک: ۸ - ۵۵ - ۶۴۶۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸

قیمت: ۱۸۰۰۰۰۰ ریال

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است

این کتاب با کاغذ حمایتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ایران به چاپ رسیده است

فهرست عناوین

پیشگفتار.....	۱۱
فصل اول: مفهوم شناسی و کلیات.....	۱۵
بخش نخست: مفاهیم.....	۱۷
۱. واژه قرآن.....	۱۷
۲. واژه انسان.....	۲۰
۳. واژه شایستگی.....	۲۲
بخش دوم: کلیات.....	۲۳
مقدمه.....	۲۳
الف- جامعیت قرآن در شناسائی جامع.....	۲۴
فلسفه حفظ قرآن.....	۲۹
۱. تمامیت نصاب حجت خدا.....	۲۹
۲. شناساندن مقام ائمه اطهار در ابلاغ قرآن.....	۳۱
ب. جامعیت قرآن در شناخت سعادت انسان.....	۳۳
مصادیق جامعیت قرآن.....	۳۶
۱. ارائه معنای کامل و صحیح از سعادت.....	۳۶
۲. ارائه اصول راهبردی در امر اقتصاد.....	۳۷
۱-۲. تبیین اصول راهبردی در اخلاق اقتصادی با رویکرد سلبی.....	۳۷
۲-۲. تبیین اصول راهبردی در اخلاق اقتصادی با رویکرد ایجابی.....	۵۱

فصل دوم: بررسی شایستگی‌های ذهنی و نظری انسان..... ۶۵

۱. شایستگی انسان به شناخت عالم ۶۷
 - ۱-۱. قابلیت انسان در توجه به آیات انفسی ۶۷
 - ۲-۱. قابلیت انسان در توجه به آیات آفاقی ۶۹
 ۲. شایستگی انسان در شناخت سرمایه‌های خود ۶۹
 - ۱-۲. شناخت دارائی‌های فعلی (کرامت ذاتی) ۷۰
 - ۲-۱-۱. توانائی انسان در فهم و درک خوب و بد ۷۰
 - ۲-۱-۲. دارا بودن به فطرت الهی ۷۱
 - ۲-۱-۳. مختار بودن در انجام افعال ۷۲
 - ۲-۱-۴. هدف دار بودن در کارهای روزه مره ۷۶
 - ۲-۱-۵. قادر بودن در مقابله با وسوسه‌های شیطان ۷۸
 - ۲-۲. شناخت دارائی‌های شائی (کرامت اکتسابی) ۸۴
 - ۲-۲-۱. تقرب الهی ۸۵
 - ۲-۲-۲. رضوان خدائی ۸۶
 - ۲-۲-۳. کسب تقوای الهی ۸۷
 - تبیین مستند قرآنی در تقسیم دارائی انسان ۸۷
 - ایراد مرحوم علامه طباطبائی در تبیین مفهوم «فضلنا» ۸۸
۳. شایستگی انسان به شناخت موقعیت خود ۹۰
 - ۱-۳. آثار خلیفه بودن انسان ۹۳
 - ۱-۱-۳. مجرای فیض خداوند بودن ۹۴
 - ۲-۱-۳. عهده دار مدیریت کلان جهان هستی ۹۵
 - ۳-۱-۳. خلیفه پروری انسان کامل ۹۶
 - ۴-۱-۳. راه نداشتن گناه و فساد به حریم امن خلیفه الهی ۹۶
 - ۵-۱-۳. مظهریت صفات الهی ۹۷
 - ۶-۱-۳. خلیفه‌های متفاوت در رتبه ۹۸
 - ۷-۱-۳. قابلیت یادگیری اسماء الله ۹۸
 - ۲-۳. اختلاف نظر در نوع خلافت ۹۹

۴. شایستگی انسان به شناخت اجمالی روح خود.....	۱۰۳
مقدمه.....	۱۰۳
۱-۴. معناشناسی روح.....	۱۰۳
۲-۴. حقیقت و چیستی روح.....	۱۰۴
۳-۴. تجرد و استقلال.....	۱۰۵
۴-۴. انتساب به عالم امر.....	۱۰۷
۵-۴. انواع روح.....	۱۱۱
۶-۴. تغییر پذیری روح.....	۱۱۲
۷-۴. مستندات قرآنی در سلامتی و ناسلامتی روح.....	۱۱۴
۸-۴. مستندات حدیثی در سلامتی و ناسلامتی روح.....	۱۱۶
۹-۴. امراض روح.....	۱۱۷
۱۰-۴. خلوت روح.....	۱۱۹
۱۱-۴. نقش روح در زندگی انسان.....	۱۲۰
۱. حیات بخشی به موجودات.....	۱۲۰
۲. قابلیت بخشی به موجودات.....	۱۲۲
تحلیل نخست: تلبس به عوالم مختلف.....	۱۲۲
تحلیل دوم: آسان نمودن صلور عمل.....	۱۲۴
تحلیل سوم: انبساط پذیری در ابعاد مثبت و منفی.....	۱۲۴
تحلیل چهارم: روشنی و خاموش پذیری روح.....	۱۲۶
۳. مدد رسانی به افراد مومن.....	۱۲۸

فصل سوم: شایستگی‌های روحی و عاطفی انسان..... ۱۳۳

مقدمه.....	۱۳۴
۱. روحیه محبت و مهرورزی.....	۱۳۵
۱-۱. بی‌هوده بودن عبادت بدون مهرورزی.....	۱۳۶
۲-۱. بقاء جامعه با مهرورزی.....	۱۳۸
۳-۱. کلید ورود به بهشت.....	۱۴۱
۴-۱. همراهی خداوند با آدم مهربان.....	۱۴۳

۱۴۵	۲. روحیه خشم و غضب.....
۱۴۶	۱-۲. خشم مقبول در قرآن.....
۱۴۷	۱-۱-۲. خشم و غضب مثبت (خشم دینی).....
۱۴۹	۲-۱-۲. خشم و غضب مثبت (ناموسی و حیاتی).....
۱۵۳	۲-۲. خشم نامناسب در قرآن.....
۱۵۳	۱-۲-۲. اظهار ناراحتی بر پیامبر اسلام ﷺ.....
۱۵۵	۲-۲-۲. غضب بر قوم منحرف.....
۱۵۹	۳. روحیه گذشت در هنگام خشم.....
۱۶۱	۱-۳. مراتب گذشت در هنگام خشم.....
۱۶۱	الف - فرو بردن خشم.....
۱۶۴	ب - عفو و بخشش.....
۱۶۷	ج - احسان و نیکی.....
۱۷۱	۴. روحیه امیدواری و چشم داشت به خداوند.....
۱۷۲	۱-۴. امیدواری به شرط توبه.....
۱۷۵	۲-۴. امیدواری به شرط عمل.....
۱۷۷	۳-۴. امیدواری به شرط تبعیت از سنت پیامبر.....
۱۸۰	۵. روحیه میل به خودنمایی.....
۱۸۲	۱-۵. خودنمایی مثبت و نمونه‌های آن در قرآن.....

فصل چهارم: بررسی شایستگی‌های رفتاری و عملی انسان..... ۱۸۵

۱۸۶	۱. شایستگی انسان در امانتداری.....
۱۸۶	۱-۱. بیان مفسرین در مراد از امانت.....
۱۸۹	۲-۱. دلالت آیه شریفه بر مدح و ذم انسان.....
۱۹۰	۳-۱. انواع مسئولیت‌پذیری در امانتداری.....
۱۹۰	۴-۱. مسیر سعادت و شقاوت.....
۱۹۲	۲. شایستگی انسان در هدایت‌پذیری.....
۱۹۲	۱-۲. هدایت عامه.....
۱۹۵	۲-۲. هدایت خاصه.....

۱۹۸	۳-۲. مصادیق هدایت خاصه خداوند.....
۱۹۸	۱-۳. شرح صدر برای اسلام یا کفر.....
۲۰۲	۲-۳. توفیق بخشی در عمل به خیر یا شر.....
۲۰۴	۳-۳. الهام در عمل به کار خیر.....
۲۰۷	۳. شایستگی انسان در اطاعت پذیری.....
۲۰۸	۱. پسمندهای طاعت الهی و شیطانی.....
۲۰۸	۱-۱. رشد و پیشرفت.....
۲۱۲	۲-۱. نیل به قطع و یقین.....
۲۱۵	۳-۱. نیل به حیات طیبه.....
۲۱۹	۱-۳. دلیل احیاء انسان توسط نبوت پیامبر اسلام.....
۲۲۱	۲-۳. اصول و قواعد حیات طیبه در قرآن.....
۲۲۴	۲. قانون ملاری و ضابطه مندی.....
۲۲۷	۳. بر قراری اقتصاد سالم.....
۲۴۱	جمع بندی مباحث.....
۲۴۱	۴. شایستگی انسان در ایجاد صلاح و فساد در زمین.....
۲۴۳	۱-۴. مصادیق صلاح و فساد.....
۲۴۴	۱-۴. عمل و عدم عمل به شریعت.....
۲۴۷	۲-۴. بندگی و عدم بندگی خداوند.....
۲۵۱	۳-۴. ایمان و کفر به خداوند.....
۲۵۹	فهرست مأخذ.....

پیشگفتار

مطالعه وجود انسان و ابعاد مختلف آن، از مهمترین وظایف هر انسان در حیات فردی و جمعی است زیرا با شناخت بیشتر انسان، می‌توان سعادت ابدی را در دنیا آخرت به آسانی شناخت. همه انسان‌ها در طول تاریخ گذشته که به سعادت و کمال لازم نائل آمده‌اند از طریق شناخت خود به مقصد رسیده‌اند. بر عکس، سرچشمه و منشاء تمام انسان‌هایی هم که به هلاکت و بدبختی گام گذاشته‌اند غفلت و جهالت در شناخت خود بوده است.

بنابراین، شناسائی وجود انسان در نیل به خوشبختی ابدی و همینطور، بازماندن او از ساعات حقیقی در دنیا و آخرت، به نوبه خود موضوع بسیار مهم در حیات انسان به شمار می‌آید. از اینجا، معلوم می‌شود آن دین و مکتبی، ادعای جامعیت و جاودانگی بیشتری می‌تواند داشته باشد که در شناخت انسان، گام‌های بیشتری برداشته باشد. در این میان، مطالعه آیات ارزشمند و وحیانی قرآن کریم، نشانگر این است که معلومات ارائه شده توسط قرآن، به قدری رفیع و برتر است که هیچ کتابی به اندازه آن،

نتوانسته به ابعاد موجود در ذات انسان اشاره نماید. از اینرو، تنها کتاب آسمانی که در زمینه اوصاف و احوال انسان می‌تواند ادعای جامعیت و جاودانگی و ماندگاری در همه داده‌های خود در رابطه با انسان داشته باشد، قرآن کریم است.

حال که قرآن کریم، حاوی معلومات ارزشمند در شناسائی و شناخت ابعاد فردی و جمعی انسان است جا دارد که شایستگی انسان از منظر آیات مورد بررسی قرار بگیرد تا بتوان با درستی و در سطح عمیق‌تر، مطالبی را درباره انسان و داشت‌های او ارائه داد.

نوشتار کنونی، در راستای کسب شناخت اوصاف و احوال انسان با توجه به آیات قرآن به رشته تحریر درآمده است. به همین منظور، آیات ناظر به ظرفیت‌هایی که انسان در ابعاد ذهنی، روحی و عملی دارد مورد مطالعه قرار گرفت. سعی شد مطالب استخراجی از آیات مرتبط در مباحث مختلف ذیل؛ یعنی نظری، عاطفی و رفتاری، تحلیل و تبیین کامل قرار بگیرند تا بتوان در هر مورد، شایستگی‌های انسان را با در نظر گرفتن آیات و نکاتی که از آنها برداشت می‌گردد به تصویر کشید و نظر قرآن را در هر باب، ترسیم نمود.

«فصل نخست»، بعد از مفهوم‌شناسی واژگان قرآن، انسان و شایستگی، به کلیات بحث که مربوط به مفهوم جامعیت قرآن در شناسائی انسان و شناخت سعادت انسان و نیز جامعیت آن به همراه ذکر نمونه‌هایی از مصادیق جامعیت قرآن پرداخته شده است.

«فصل دوم»، شایستگی‌های انسان در ابعاد ذهنی، همانند: ابعاد شناخت

عالم هستی، شناخت سرمایه‌های خود، شناخت موقعیت خود در عالم هستی و نیز شناخت اجمالی از روح مورد بررسی قرار گرفته است.

«فصل سوم»، شایستگی‌های روحی و عاطفی انسان، مثل محبت، خشم، گذشت در هنگام غضب، امیدواری، میل به خودنمایی از ابعاد مختلف تبیین شده است.

«فصل چهارم»، شایستگی‌های رفتاری انسان، همچون: امانتداری، هدایت‌پذیری، اطاعت‌پذیری و ایجاد صلاح و فساد با رویکردهای متفاوت و مختلف مورد تحلیل قرار گرفته است.

امید است نوشته حاضر، بتواند ابعاد زیادی از قابلیت‌های انسان را در ابعاد نظری، عاطفی و عملی از منظر قرآن به ترسیم کشانده و خوانندگان را با افکار قرآنی، بیش از پیش آشنا بگرداند.

در انتهای سخن، از خوانندگان محترم انتظار می‌رود در صورت مشاهده کاستی و نقصان در ارائه مطالب، به دیده منت نگاه کرده و نویسنده را، از پیشنهادات خود محروم نگردانند.

به امید آنکه، نوشتار کنونی در روز قیامتی که انسان، به دنبال اعمال خیر و نیک خواهد گشت به عنوان ذخیره آن روزگار، در نامه اعمال ثبت و ضبط گردد. ان شاء الله